

SPORT ATAMALARINING TEMATIK TASNIFI

Navruza Mamajonova

Alfraganus nodavlat oliy ta'lim tashkiloti

Sharq filologiyasi kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada sport atamaları mavzu jihatdan tahlil qilingan. Sport atamaları izohlangan va xalqaro maydonda qo'llaniladigan sport atamalariga tavsif berilgan.*

Kalit so'zlar: *Jismoniy faollik, raqobat va natijalar bilan bog'liq atamalar, texnik va taktik atamalar, psixologik va motivatsion atamalar, Sport turlari va ularning atamaları, kurashga oid atamalar*

Sport, jismoniy faollik va raqobatni o'z ichiga olgan faoliyatdir, va uning o'ziga xos atamaları mavjud. Sport atamaları nafaqat sportchilar, balki murabbiylar, hakamlar va tomoshabinlar uchun ham muhimdir. Har bir sport turi o'ziga xos atamalar va terminologiyani talab qiladi. Shu sababli, sport atamalarini tematik jihatdan tasniflash, ularning to'liq tushunilishini va samarali ishlatilishini ta'minlaydi. Sport atamalarini tematik tasnifi bir nechta asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

1. Jismoniy faollik va harakatlar bilan bog'liq atamalar

Bu turdagi atamalar sportning barcha turlarida keng tarqalgan bo'lib, ular jismoniy faollik va harakatlarning xususiyatlarini ifodalaydi. Bunday atamalar sportchilarning harakatlarini tasvirlash uchun ishlatiladi. Ular quyidagi guruhlariga bo'linishi mumkin:

Jismoniy holat va tayyorgarlik: "issiqni olish", "yig'ish", "sabr-toqat", "kuchaytirish" va boshqalar.

Harakatlar: "to'pni otish", "skor qilish", "buzish", "yig'ish", "qochish" va boshqa jismoniy harakatlar.

2. Raqobat va natijalar bilan bog'liq atamalar

Sportning asosiy elementlaridan biri raqobatdir, va natijalar bilan bog'liq atamalar sportda muhim rol o'ynaydi. Bu turdagi atamalar sportchilarning o'zaro raqobatini va ularning erishgan natijalarini ifodalaydi:

G'alaba va mag'lubiyat: "g'olib", "yengilgan", "champion", "final", "to'liq g'alaba" va boshqalar.

Rekordlar: "rekord", "eng yaxshi natija", "championlik", "o'zgarish" va boshqalar.

3. Texnik va taktik atamalar

Sportning har bir turi o'ziga xos texnik va taktik xususiyatlarga ega bo'lib, bu atamalar sportchilarning o'yin jarayonida qanday harakat qilishlarini tavsiflaydi. Texnik atamalar sportchilarning sport uslublari, metodlarini va qo'llaniladigan texnikalarni anglatadi. Taktik atamalar esa o'yin jarayonida sportchilarning strategiyasini ifodalaydi:

Texnika: "to'pni to'xtatish", "qaytarish", "pichoq urish", "yugurish usuli", "to'rtburchak" va boshqalar.

Taktika: "strategiya", "taqsimot", "qo'llab-quvvatlash", "yig'ish", "yashirin harakat" va boshqalar.

4. Psixologik va motivatsion atamalar

Sportchilarni rag'batlantirish va ularning psixologik holatini boshqarish juda muhimdir. Shu sababli, psixologik va motivatsion atamalar sport jarayonida keng qo'llaniladi:

Motivatsiya: "muvaffaqiyat", "maqsad", "ichki kuch", "orzu", "ishonch" va boshqalar.

Ruhiy holat: "stress", "xotirjamlik", "sabr", "g'azab" va boshqalar.

5. Sport turlari va ularning atamalari

Har bir sport turi o'ziga xos atamalarni talab qiladi, chunki har bir sportda o'yin jarayoni, qoida va usullar farq qiladi. Masalan, futbol, basketbol, tennis va boshqa sport turlarining o'ziga xos atamalari mavjud:

Futbol: "gol", "penaltidan to'p urish", "ofsayd", "yo'nalish", "dribbling" va boshqalar.

Basketbol: "uchlik", "blokirovka", "hoop", "shooter", "asist" va boshqalar.

Tennis: "ace", "deuce", "break", "set", "match point" va boshqalar.

Kurashga oid atamalar

Tatami – kurash olib boriladigan maydon

O'rtaga – ikkala kurashchi bir-birlariga yaqinlashib, halol, mardona yondashishlariga undovchi atama

Kurash – kurashchilar bir-birovlariga ta'zim qilib salomlashganlaridan so'ng olishuvni boshlash uchun hakam tomonidan ishlatiladigan atama

To'xta – olishuv davom etayotgan vaqtda olishuvni to'xtatish uchun ishlatiladigan atama

Halol – kurashchilardan biri sof g'alaba qilgan vaqtda ishlatiladigan atama

Yonbosh – hakam qo'lini kaftlari bilan pastga qaratgan holda (barmoqlar bir joyda jips) yonboshga urib, yon tomonga cho'zib ishora qiluvchi atama.

Chala– kurashchilardan biri usul qo'llab, usulni oxirigacha to'liq bajara olmasa, ishlatiladigan atama.

Tanbeh – birinchi ogohlantirish. Hakam kurashchi tomonga burilib, qo'lini oldinga cho'zgan holda barmog'i bilan tanbeh olgan kurashchini ko'rsatib, ishora qiluvchi atama.

Dakki – ikkinchi ogohlantirishda ishlatiladigan atama.

G'irrom – oxirgi ogohlantirishda ishlatiladigan atama.

Bekor – olishuv to'xtatilgandan keying harakatlar uchun yoki bajarilgan usul baholashga noloyiq deb topilgan vaqtda ishlatiladigan atama.

Vaqt – olishuv vaqti tugaganligini ifodalovchi atama.

6. Sport inshootlari va jihozlar bilan bog'liq atamalar

Sportda foydalaniladigan inshootlar, maydonlar, asbob-uskunalar ham muhim rol o'ynaydi. Bu atamalar sport turining o'ziga xos ehtiyojlarini qondiradi va ularni to'g'ri tushunish muhimdir:

Maydonlar va inshootlar: "stadion", "daraxt", "yon maydon", "futbol maydoni", "basketbol sahnasi" va boshqalar.

Jihozlar: "to'p", "raketa", "kaska", "ko'ylak", "poyafzal" va boshqalar.

7. Xalqaro va milliy sport terminologiyasi

Sportning xalqaro darajada rivojlanishi bilan birga, milliy va xalqaro sport atamalarining farqlanishi kuzatiladi. Ba'zi atamalar faqat muayyan hudud yoki mamlakatda ishlatiladi, boshqalari esa butun dunyo bo'ylab umumiydir:

Xalqaro atamalar: "Olympia", "World Cup", "championship", "federation", "league" va boshqalar.

Milliy atamalar: Har bir millat o'zining sport terminologiyasiga ega bo'lib, ular faqat o'sha mamlakatda ishlatiladi.

XULOSA

Sport atamalarining tematik tasnifi sportni to'liq tushunish va samarali qo'llashda muhim ahamiyatga ega. Har bir sport turi, raqobat jarayoni, jismoniy faollik, texnikalar va strategiyalar o'ziga xos atamalarni talab qiladi. Sport atamalarini tasniflash ularni osonroq o'rganish va ishlatish imkonini yaratadi, shuningdek, sportchilar, murabbiylar va tomoshabinlar o'rtasida samarali kommunikatsiya o'rnatilishiga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

2. Ширинова Е.Т. Ўзбек тили банк терминологияси. -Тошкент., Фил.фан.бўйича фалсафа фан.док.(PhD) дисс. 2020.

3. O'zbek tilining izohli lug'ati. 3-jild. Toshkent. O'zbekiston nashriyoti. 2021

4. Abu Ali ibn Sino "Tib qonunlari". – Toshkent., Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti.Saylanma. 1993. 92-93-bet

5. Tog‘ay Murod “Yulduzlar mangu yonadi”. – Toshkent., Sharq nashriyoti.
Saylanma. 1994. 4-6-bet

6. T.S.Usmonxo‘jayev, O.A.Kopadze, S.T.Usmonxo‘jayev,
N.A.Chorshamiyev. Milliy xalq o‘yinlari.- Toshkent. Metodik qo‘llanma.2022.8-
bet

